14055 ـ ئىنساننىڭ دىنغا مۇھتاج بولۇشى

سۇئال

كىشلەر نىمە ئۈچۈن دىنغا مۇھتاج بولىدۇ؟كىشلەر ھاياتنى تەرتىپكە سېلىش ئۈچۈن قانۇنلا كۇپايە قىلامدۇ؟

تەپسىلى جاۋاپ

مەدھىيە ئاللاغا بولسۇن.

ئادەمنىڭ دىنغا بولغان ئېھتىياج ئۇنىڭ تۇرمۇشتىكى باشقا ھەرقانداق زۆرۈرىيەتلەرگە بولغان ئېھتىياجدىن چوڭدۇر ، چۈنكى ئادەم نىمىنىڭ ئاللاھنى مەمنۇن قىلدىغانلىقنى ،نىمىنىڭ ئۇنى خاپا قىلدىغانلىقنى بىلىشكە موھتاج بولىدۇ.ئۇ ئۆزىنىڭ پايدا ـ مەنپەتىگە ھەركەت قىلىشقا ،ئۇنىڭغا زىيان سالدىغان نەرسىلەردىن ساقلىنىشقا مۇھتاجدۇر.مانا بۇ ئاللاھنىڭ مەخلۇقاتلەرغا بولغان ئادىللىغى ۋە ئۇنىڭ بەندىللرگە يوروق بىردىغان نوردۇر.كىشلەر بولسا ئۇلارنى نىمە قىلىش –قىلماسلىقنى ئايرىپ بىردىغان قانۇنلار(شەرئەت)سىز ياشىيالمايدۇ.كىشىدە ئىختىيارلىق بولغاچقا ئۇ ئۆزىگە نىمىنىڭ لازىم قىلدىغانلىقنى بىلىشى كىرەك ،پايدىلىقمۇ ياكى زىيانلىق ؟ئۇنى ياخشىلامدۇ ياكى بۇزامدۇ؟بۇ نەرسىلەرنىڭ بەزىللىرى تۇغما قابىلىيەت بىلەن بىلىندۇ،بەزىللىرى ئەقىل بىلەن بىر تەرەپ قىلىش ئارقىلىق بىلىندۇ،ۋە بەزىللىرى پەقەت ئەلچىلەرنىڭ يوليورۇقلىرى ۋە تەلىماتىدىن بىلىندۇ.(ئىسلام شەيخى ئىبنۇ تەيمىيەنىڭ ئەسىرى "تەدمرىييە"گە (213 ،214ب)،"بەخىت ماكانىنىڭ ئاچقۇچى" 2 ج383 ب گە قاراڭ .

ئاتىزىمچى ،ماتىريالىزىمچى مەزھەپلەرنىڭ قانچىلىك تەسرچان ۋە جەلىپ قىلارلىق بولىشتىن قەتئىنەزەر ،ۋە قانچىلىك پىكىر ئىقىمى ۋە نەزىريەرەرنىڭ بولىشىدىن قەتئىنەزەر ، شەخسلەر ۋە جەمئىيەتلەر توغرا دىنسىز ھىچ ئىش قىلالمايدۇ،ئۇلار بەدەن ۋە روھنىڭ ئېھتىياجلىرغا قاۋاپ بىرەلمەيدۇ،بىر شەخس بۇ يوللارغا سىڭىپ كىرگەنسىرى ،جەزمەنكى ئۇ بىخەتەرلىكنى تىخمۇ تاپالمايدۇ،ئۇسسۇزلىقنى تىخمۇ قاندۇرالمايدۇ،ھىمدە توغرا دىندىن باشقا چىقىش يولى قالمايدۇ ،"ئەرنىست رەنەن"مۇنداق دەيدۇ: "بىز سۆيىدىغان ھەرقانداق نەرسە يوقىلىشى مۇمكىن،ھەمدە ئەقلى تەپەككۇر ،ئىلىم پەن ۋە سانائەت مەۋجۇتلىغى ئاخىرلىششى مۇمكىن،بىراك دىننىڭ شاللىنىپ كىتىشى مۇمكىن ئەمەس،بەلكى ئۇ ئادەمنى بۇ دۇنيا ئاساسى ھاياتىدا تار يوللارغا قىستاۋاتقان ماتىريالىستىك پىكىر ئىقىملەرنىڭ ساختا ئىكەنلىكىگە ئىسپات سۈپىتىدە قالىدۇ." "ئابدۇللا دەراز"نىڭ ئەسرى "دىن"غا قاراڭ (87)،"مۇھەممەد فەرىد ۋەجدى" مۇنداك دەيدۇ :دىن ئىددىيسىنىڭ يوقىلىشى مۇمكىن ئەمەس ،چۈنكى ئۇ روھنىڭ ئەڭ يۇكسەك مايىللىغى ۋە ئۇنىڭ ئەڭ ئىسىل ھىسياتى ،بۇ مايىللىق بولۇش بىلەنئادەمنى ھۆرمەتلىك قىلىدۇ ،بەلكى بۇ مايىللىق ئىشىپ بارىدۇ ھەمدە ئادەمنىڭ دىنى تەبئىتى بولسا گۈزەللىك بىلەن سەتلىكنى پەرىقلەندۈردىغان ئەقلىگە ئىرىشكۈچە

ساقلىنىپ قالىدۇ،بۇ تۇغما تەبىئەت ئۇنىڭ ئەقىل پاراسىتىنىڭ سەۋىيەسىگە قاراپ ئىشىپ بارىدۇ ". (مەسدە روسسابىق87 ب).

ئەگەر ئادەم پەرۋەردىگارىدىن يىراقلاشسا ،ئۇنداقتا ئۇ ئۆزىنىڭ بىلىم ۋە چۈشىنىش سەۋىيەسىگە ئاساسەن ئۆزىنىڭ پەرۋەردىگارىنى،ئۆزىنىڭ سۈپەتلىرىنى بىلمەسلىك دەرىجىسىنى ۋە ئۇنىڭ ئۆزىنى بىلمەسلىك ،نىمىنىڭ ئۆزگە پايدىلىق ياكى ناچار ئىكەنلىكىنى بىلمەسلىك ،نىمىنىڭ بەختلىك ياكى نىمىنىڭ بەختسىزقىلىدىغانلىقىنى بىلمەسلىك ھەمدە ئۇنىڭ ئاستىرونومىيە ،ماتىماتىكا ۋەھاكازالارغا ئوخشاش ئاساسلىق ئىلىم پەنلەننى بىلمەسلىك دەرىجىسنى تۇنۇپ يىتىدۇ،بۇ نوقتىدا، بىلىملىك ئادەم كىبىرلىك ھاكاۋۇرلۇق ھالىتىدىن كەمتەر ۋە گەپ ئاڭلايدىغان ھالەتكە ئۆتىدۇ،ھەمدە بۇ بارلىق بىلىملىرنىڭ كەيىندە ھەممىنى بىلىدىغان ،ھەممىگە دانا بىر زاتنىڭ بارلىقىنى ھەمدە تەبىەتنىڭ كەيىندە بىر تەڭداشسىز قۇدرەتلىك ياراتقۇچىنىڭ بارلىقىنى تۇنۇپ يىتىدۇ.

بۇ ھەقىقەتەن ئىنساپلىق ئىزدەنگۈچىنى كۆرۈنمەسلەرگە ئىشىنىشكە ،بۇ توغرا دىننى ئىتراپ قىلىشقا ھەمدە ئىنسان تەبئىتى ۋە تۇغما تەبئەتنىڭ چاقىرىقىغا ئاۋاز قوشوشقا ھەيدەيدۇ.ئەگەر بىر ئادەم ئۇنى قىلىشتىن مەغلۇپ بولسا ،بۇ ئۆزىنىڭ تۇغما تەبئىتىەە قارشى ماڭغان بولىدۇ ھەم گەپ قىلالمايدىغان ھايۋان دەرىجىسگە چۈشۈپ قالغان بولىدۇ.

شۇڭا بىز توۋەندىكىچە خۇلاسە چىقىرىمىز :توغرا دىن يەنى بىر "ئاللاھ"غىلا ئىشىنىش ،ئۇنىڭغا ئۇ پەرەز قىلغان ئۇسسۇل بىلەن ئىبادەت قىلىش ئاساسىدىكى دىن بولسا ھاياتنىڭ كەم بولسا بولمايدىغان ئىلمىنتى ،ئەگەر ئادەم دۇنيالارنىڭ پەرۋەردىگارىغا ھەقىقى رەۋىشتە قۇلچىلىك قىلىشنى ،بەختكە ئىرىششنى ،بۇ دۇنيا ۋە ئۇ دۇنيا نىڭ قاپا مۇشەققىتىدىن ۋە قاپالىرىدىن قۇتۇلۇشنى ئويلىسا ،ئۇ ئادەمنىڭ ئەقلى تەپەككۇرىنى مۇكەممەللەشتۈرۈش ئۈچۈن بۇ ئىنتايىن موھىمدۇر ،پەقەت مۇشۇ يول بىلەنلا ئەقىل ئۆزىنىڭ نەپسىنى قاندۇرالايدۇ،ئۇنىڭسىز ئادەم ئۆزىنىڭ ئەڭ ئالى غايىللىرنى ئەمەلگە ئاشۇرالمايدۇ،ئۇ روھنى پاكلايدىغان ھىسياتلاننى تىزگىنلەشتىكى مۇھىم ئىلمىنىت،چۈنكى دىندىكى ئەڭ ئىسىل ھىسياتلار ئۇلارنىڭ نىشانىغا يەتكۈزىدىغان مۇنبەت تۇپراق ۋە تۈگىمەس بۇلاقنى تاپالايدۇ،

ئۇ ئىرادىنى كۈچەيتىش ،شۇنداقلا بىچارىلىك ،ئۈمۈتسىزلىك ئامىلنى قوشۇشقا ئەڭ چوڭ ھەركەتلەندۈرگۈچى ۋە كۈچ بىلەن تەمىنلەشتىكى ئەڭ مۇھىم ئامىلدۇر.بۇنىڭغا ئاساسەن ئەگەر ئادەم تەبئىتىدە ئجتىمائىدۇر دەيدىغان ئادەم بولسا ،بىز ئادەم تەبئىتىدە دىنداردۇر دىيشىمىز لازىم .(مەسدەررۇسسابىق98،84ب گە قاراڭ .)چۈنكى ئادەمدە ئىككى كۈچ بار يەنى :بىلىم ۋە ئىرادە كۈچىدىن ئىبارەت .ھەمدە ئۇنىڭ ئاخىرقى بەختى ئۇنىڭ ھەر ئىككىسىگە ئىرىشكەنلىكىگە باغلىق ،تولۇق بىلىم پەقەت تۆۋەندىكىلەرنى بىلىش بىلەنلا ئىرىشىلىدۇ :

1ئاللاھنى يەنى ئادەمنى يوقلۇقتىن بارلىققا كەلتۈگەن ،ئۇنىڭغا نىئمەتلەرنى بەرگەن ياراتقۇچىسى ۋە رىزىق بەرگۈچىسنى بىلىش.

2-ئاللاھنىڭ ئىسىم سۈپەتلىرنى ،ۋە بۇلارنىڭ بەندىللەرەە بولغان تەسىرنى بىلىش.

3-ئاللاھ بىلەن ئالاقە قىلىشنىڭ يولنى بىلىش.

4-بۇ يولنى ۋە ئۇ باشلاپ بارىدىغان كاتتا نىئمەتلەرنى بىلىشتىن توسايدىغان توسالغۇلارنى بىلىش.

5-ئۆزۈڭنى ھەقىقەتەن بىلىش ھەم روھىڭنىڭ نىمىگە موھتاجلىقنى ،ئۇنىڭغا نىمىنىڭ ياخشى ۋە نىمىنىڭ ناچار ئىكەنلىكى ،شۇنداقلا كەمچىلىك ۋە ئەتىپلىرنى بىلىش.

بۇ بەش بىلىش ئادەمنىڭ كەمچىلىكلىرنى مۇكەممەللەشتۈردۇ.بىلىم ۋە ئىرادە كۈچنى مۇكەممەللەشتۈرۈش پەقەت ئاللاھنىڭ بەندىللىرى ئۈستىدىكى ھەق ھوقۇقلىرغا دىققەت ئىتبارىنى بەرگەندە ھەمدە ئۇلارنى ئىخلاس بىلەن ئىجرا قىلغاندا ،ئۇنىڭغا مەھكەم يىپىشقاندىلا ۋە ئاللاھنىڭ نىئمەتلىرگە شائىت بولغاندىلا ئەمەلگە ئاشىدۇ .بۇ ئىككى كۈچ پەقەت ئاللانىڭ ياردىمى بىلەنلا مۇكەممەللىشىدۇ،شۇڭلاشقا ئىنسان ئاللاھنىڭ ئۆزلىرنىڭ يىقىن دوسلىرنى يىتەكلەيدىغان توغرا يولغا يىتەكلىشىگە مۇھتاج."پايدىلار"18 –19ب گە قاراڭ.

بايام بىز توغرا دىننىڭ ئادەمنىڭ يوشۇرۇن

كۈچىگە يول كۆرستىدىغان ئىلاھى ياردەم ئىكەنلىگىنى بىلدوق،شۇنىڭ بىلەن بىز دىننىڭ يەنە بىر جەمئىەتنى قوغدايدىغان قالقان ئىكەنلىگىنى بىلىمىز ،چۈنكى ئىنسان ھاياتى پەقەت جەمئىەتنىڭ ئەزالىرى ئارىسىدا ھەمكارلىق بولغاندىلا كۈچلۈك بولىدۇ .بۇ ھەمكارلىق ئۇلار ئارىسىدىكى موناسىۋەتلەرنى تەرتىپكە سالىدىغان بىر تۈزۈم بىلەنلا ئىشقا ئاشىدۇ.ئۇلارنىڭ مەجبۇرىيەتلىرنى بەلگۈلەپ بىردىغان ،ئۇلارنىڭ ھەق ھوقوقىنى قوغدايدىغان بۇ تۈزۈم بىرسىنىڭ بۇ تۈزۈمدىن ھالقىپ كىتىشىنى توسىدىغان ۋە ئۇنىڭغا ئەگىشىشكە رىغبەتلەندۈرىدىغان بىر خىل كۈچكە ،ئادەملەرنىڭ يۈرىكىگە ئىغىرلىق سالىدىغان ،ئۇلارنىڭ چەكلىمىللىردىن ئۆتۈپ كىتىشتىن ساقلايدىغان كۈچكە مۇھتاج بولىدۇ .بۇ كۈچ زادى نىمە؟ مەن دەيمەنكى ،زىمىن يۈزىدە بۇ تۈزۈمنىڭ ھۆرمىتىنى قوغداش،قەمئىەتنىڭ ئۇيۇشىشى ۋە ئۇنىڭ تۈزۈمنىڭ مۇقۇملىقنى كاپالەتكە ئىگىلەش ھەمدە تىنچلىق ۋە بىخەتەرلىك تەمىنلەشتە دىننىڭ كۈچكە باراۋەر كىلىدىغان كۈچ يوق .بۇنىڭ سەۋەبى ئىنسان باشقا بارلىق جانلىقلاردىن ئۆزىنىڭ ئىختىيارى ئىش –پائالىيەتلىرى كۆرگىلى ياكى ئاڭلىغىلى بولمايدىغان يەنى ئۇنىڭ قەلبىنى تەربىيەلەيدىغان ۋە ئۇنىڭ بەدەن ئەزالىرنى يىتەكلەيدىغان دىنى ئەقىدە بىلەن باشقۇرلۇشتا پەرىقلىنىدۇ .

ئىنسان چوقۇم مەيلى ئۇ دۇرۇس بولسۇن بولسۇن ياكى بۇزوق بولسۇن ئۆز ئەقىدىسى بىلەن يىتەكلىنىدۇ.ئەگەر ئۇنىڭ ئەقىدىسى دۇرۇس بولسا ،باشقا بەر قانداق نەرسە ھەم دۇرۇس بولىدۇ،لىكىن ئۇ بۇزۇق بولسا،باشقا بەر قانداق نەرسە ئوخشاشلا بۇزۇق بولىدۇ. ئەقىدە ۋە ئىشىنىش ئادەمنى تەرتىپكە سالىدىغان ئىككى نەرسىدۇر كۆپ ھاللاردا كۆرىۋاتقىنىمىزدەك ،ئۇلار توۋەندىكىچە ئىككى خىل بولىدۇ:

ـپەزلەت ۋە ئادەملىكنىڭ قىممىتنى ۋە باشقا ئالىقاناپ روھلارنى ئۆزلىرنىڭ پىرىنسىپىغا زىت ئىش قىلغاندا ،گەرچە ئۇلار قىسمەن جازادىن ئەپۇ قىلىۋىتىلگەن بولسىمۇ ،خىجىللىق ھىس قىلدۇرىدىغان مەنىۋى قىممەتلەرگە ئىشىنىش .

ـئاللاھقا ئۇنىڭ ھەمىشە كۆرۈپ تۇردىغانلىقى ۋە يۈرەكلىرىمىزدىكىنى بىلىپ تۇردىغانلىقىغا ھەمدە مەخپىيەتلىكلەر ھەمدە تىخىمۇ يۇشۇرۇن نەرسىلەرنى بىلىپ تۇردىغانلىقىغا ئىشىنىش،شەرىئەتنىڭ كۈچى ۋە ئۇنىڭ بۇيرۇقلىرى، توسۇقلىرنى ئاساس قىلىدۇ،ھەمدە ئادەمنى ئاللاھنىڭ ئالدىدا تارتىنىش ھىس قىلدۇرىدۇ ،ياكى ئۇنىڭغا بولغان موھاببەت بىلەن ،ياكى ئۇنىڭدىن

قورقۇپ ۋە ياكى بەر ئىككىلىسى بىلەن ،شۈبھىسىزكى ئەقىدىنىڭ بۇ تۈرى ئىككىسى ئىچىدە كۈچلىكرەكى بولۇپ ،ئىنسان قەلبىگە تەسىرى تېخىمۇ چوڭ بولىدو،ئۇ كۆڭۈل خايىشلىرىنىڭ بورانلىرى ۋە ھىسيات ئۆزگۆرىشلىرنى توسۇشقا تېخىمۇ ماھىردۇر ،ھەمدە ئومومى ۋە سەرخىل قەلپىلەرگە تېخىمۇ تەسىرى باردۇر.

مۇشۇ سەۋەپتىن ،دىن ئادەملەرنىڭ باراۋەرلىك ۋە ئادىللىق ئاساسىدا ئۆز ئارا مۇئامىلە قىلىشتىكى ئەڭ ياخشى كاپالەت،شۇڭا ئۇ بىر ئىجتىمائى زۆرۈرىيەت،دىنىنىڭ ئۇممەتكە بولغان موناسىۋىتى ،يۈرەكنىڭ بەدەنگە بولغان موناسىۋىتىگە ئوخشىتىش ھەيران قالارلىق ئىش ئەمەس ،بۇ كۈنلەردە دۇنيادا نورغۇنلىغان دىنلارنىڭ بارلىغىنى بىلىمىز ،ھەمدە ھەر بىر خەلىقنىڭ ئىپىشىپ ماڭىدىغان دىنى بار،ئىنسان روھىنىڭ ئارزۇ ئارمانلىرنى قاندۇرىدىغان توغرا دىن قايىسى؟توغرا دىنىنىڭ يوليورۇقلىرى قانداق بولىدۇ؟دوكتور"مۇھەممەد بىن ئابدۇللا بىن سالىھ سەھىم"نىڭ ئەسىرى "ئىسلام ئاساسلىرى ۋە مەنبەلىرى" دىن ئېلىندى.